ВІДГУК

офіційного опонента, доктора історичних наук, професора

Кожолянка Георгія Костянтиновича

на кандидатську дисертацію Грушецької Вікторії Олександрівни

“Традиційний костюм тюркського та тюркомовного населення Криму кінця XVIII – початку XX ст.” на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.05 – етнологія

Традиційний костюм кримських татар, циган-гурбет, кримських караїмів та кримчаків до нашого часу залишалися невивченими. В такому стані перебувала донині й історична наукова проблема традиційного костюма тюркського і тюркомовного населення Криму кінця XVIII - початку XX ст.

На основі вивчення дисертаційного дослідження та опублікованих за темою дисертації наукових праць констатую, що дана тема є актуальною. Питання традиційного костюма тюркського і тюркомовного населення Криму кінця XVIII початку XX ст. комплексно не вивчались як в українській, так і зарубіжній історичній науці. Відповідно ця наукова проблема є визначним явищем життя тюркського і тюркомовного населення Криму і потребує наукового дослідження.

Констатую, що на сучасному етапі розвитку етнологічної науки всебічне висвітлення специфічних ознак традиційного вбрання як важливого історичного джерела має велике значення для збереження і розвитку культурно-історичної та етнографічної спадщини населення Криму й України в цілому.

Важливість дослідження досліджуваної наукової проблематики випливає ще й з того, що внаслідок різних обставин тюркське і тюркомовне населення в Криму значною мірою у XIX - на початку XX ст. було позбавлене змоги вільно розвиватися й творити власну культуру.

Вважаю, що в умовах глобалізаційних процесів початку XXI ст., зовнішніх перманентних впливів на внутрішні культурні традиції постає невідкладне і одне із першочергових завдань збереження самобутньої етнічної культури.

Стверджую, що дисертаційна робота виконана в рамках проблематики науково-дослідницької теми кафедри етнології і археології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Питання об'єкта, предмета дослідження заперечень не викликають, вони відповідають нормам, які прийняті в українській історико-етнологічній науці.

Поставивши мету комплексно вивчити традиційний костюм тюркського і тюркомовного населення Криму у кінці XVIII – на початку XX ст., автор визначила ряд дослідницьких завдань: – проаналізувати стан наукового вивчення проблеми, теоретико-методологічні засади її дослідження, а також визначити, на якому рівні перебуває її джерельна база. При цьому дисертант намагалася визначити головні складові частини регіонального костюмного комплексу та простежити особливості використання, головні етапи та новації у розвитку костюма. Ставилось також завдання розробити типологізацію головних уборів, поясів, прикрас і елементів декору.

Дисертант поставила також завдання виділити головні складові єдиного регіонального костюмного комплексу та ін.

Важливо також і те, що дисертант намагалася у дисертації здійснити виділення типів основних компонентів костюма: одягу, взуття.

Аналіз дисертаційного матеріалу та публікацій автора дають мені змогу вважати, що дисертант справився з поставленими завданнями.

Стверджую, що у наукових статтях, опублікованих автором дисертації, розробляються окремі положення дисертації та здійснено певні висновки. Це питання традиції і ритуалістики осінньо-зимових свят, місце осінньо-зимової календарної обрядовості у культурі бойків та ін.

Висновки та головні положення даної роботи були оприлюднені (апробовані) на наукових конференціях.

Автореферат дисертації повністю відбиває зміст основних положень дисертації. У ньому у тезовому варіанті подано основні положення вступу, трьох розділів, додатків та висновки з дисертації.

У опонованій мною дисертації подано нові науково обґрунтовані результати дослідження. Зокрема автор уперше запропонувала типологізацію додаткових елементів костюма тюркомовного населення Криму. У роботі простежується те, що традиційні костюми тюркомовного населення Криму складають єдиний регіональний комплекс.

Новим також є те, що автор дисертації ввела до наукового обігу ряд термінів, які стосуються головних уборів.

Дисертанткою також удосконалено хронологію використання компонентів костюма у традиційно-побутовій культурі дослідження населення.

Новим є також те, що автор дисертації звернула увагу і висвітлила міжкультурні зв'язки та новації, які стосуються традиційного костюма.

Констатую, що матеріали дисертації мають практичне значення. Практичне значення отриманих результатів визначається потребами українського суспільства нашої доби. Теоретичні узагальнення, оцінки й висновки з дисертації, на мою думку, можуть бути використані для більш повної розробки наукової проблематики української історії та етнології у різних регіонах України.

Вони можуть бути використані при підготовці фундаментальних праць з етнології, культури етносів України, для підготовки монографічних видань, підручників, науково-методичних посібників з етнології, культурології, мистецтвознавства, краєзнавства, музейної роботи.

У першому розділі дисертації проаналізовано методику наукового дослідження: опрацювання джерел, методичні особливості виконання етнографічних досліджень, методику виконання пошукових етнологічних науково-дослідних робіт.

Дисертант вказує, що залежно від поставлених завдань, дослідження проводилися з використанням різних методів і підходів (стор. 12-21). При цьому звернута увага на підходи збору інформації за обраною темою. Кожен з цих підходів має свої переваги і недоліки. Проте лише вивчення всіх

компонентів традиційної культури дає більш-менш повну картину функціонування досліджуваного явища.

Зокрема, при аналізі джерельної бази дисертантка вказує на декілька основних гру та підгруп джерел (речові, письмові, образотворчі, фото- та кінодокументи, усні, лінгвістичні). Підкреслено, що цінні свідчення про традиційний костюм тюркського і тюркомовного населення Криму містяться у мемуарах, щоденниках, листах російських, польських, західноєвропейських мандрівників, які відвідували Крим у кінці XVIII – на початку XX ст.

У другому розділі «Основні компоненти традиційного костюма тюркського та тюркомовного населення Криму кінця XVIII – початку XX ст.» дисертантка розглядає одяг і взуття як основні компоненти костюма за статево-віковими групами (чоловіче та жіноче).

Автор дисертації вказує на те, що традиційний костюм чоловіків і жінок суттєво відрізнявся від костюма дітей.

У третьому розділі «Специфіка додаткових компонентів костюма як невід'ємної частини традиційного вбрання» зазначається, що більша частина доповнюючих елементів мала знаковий характер, специфічні риси та використовувалася залежно від життєвої ситуації.

Окремо виділено головні убори, пояси, ювелірні прикраси та прикраси декору одягу і головних уборів.

Обґрунтованими є висновки, зроблені дисертантом за матеріалами дослідження.

Дисертаційне дослідження підтверджено великим обсягом додатків, де вміщено глосарій, порівняльні таблиці побутової лексики, пов'язані з виготовленням і використанням традиційного костюма, карти, літографії, фотоматеріали тощо.

Поряд із загальнопозитивною оцінкою даного дисертаційного дослідження висловлю і кілька зауважень-побажань.

- Бажано було б у роботі більш чітко розглянути суттєву різницю між костюмом татар і тюркомовних народів (циган-гурбет, кримських караїмів, кримчаків). На мою думку, у дослідженні потрібно було виділити окремо костюм татар і тюркомовних народів Криму.

- У дисертації (третій розділ) можна було виділити окремим параграфом матеріал про ювелірні прикраси та прикраси декору одягу.

- У дослідженні відсутнє пояснення, яка різниця між одягом, костюмом і вбранням. Цей матеріал потрібен, оскільки автор використовує у дисертації різні терміни. Наприклад, у додатках (додаток Б.1.1 використовується термін «традиційне вбрання» (стор. 246), «верхній одяг» і тут же написано «Додаткові компоненти традиційного костюма» (стор. 247). Додаток Б.3 – написано «Традиційне вбрання: деталі, елементи декору та аксесуари» (стор. 248), Б.4 – «Антропологічні частини тіла, пов'язані з костюмом» (стор. 249), додаток Г. називається «Нижній одяг» (стор. 252).

- В одних випадках написано додаток Фото, а у інших Рис. (як, наприклад, на стор. 355). Рисунком можна назвати стор. 349, 351, 353, а інші насправді фотографії.

Наприклад, Рис. Г.1.1 має підпис «Рис. Г.1.1. Експозиція етнографічного відділу «житлова кімната». Кримські татари. XIX ст. Бахчисарай. КРУ БІКЗ [358]». А насправді це фотографії з експозиції етнографічного відділу.

- У дисертації бажано було б більш чітко показати використання традиційного костюма на початку XX ст. Оскільки два століття, які досліджує дисертантка, відмічаються певними змінами у використанні традиційного костюма. Відповідно потрібно було б вказати причину цих змін, у чому їх суть, оскільки XVIII століття – це фактично початок нового часу для Криму, а XX ст. уже новий і новітній час, який характеризується зміною у виробничих процесах, що, певним чином, не могло вплинути на побутування і використання традиційного костюма.

Однак, зразу ж зазначу, що вказані зауваження не знижують вартості проведеного дисертантом дослідження і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження.

Кандидатська дисертація Грушецької Вікторії Олександрівни є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання дослідження традиційного костюму тюркського та тюркомовного населення Криму кінця XVIII-початку XX ст.

Дане дисертаційне дослідження цілком відповідає існуючим вимогам МОН України, викладеним у «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а автор, Грушецька Вікторія Олександрівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.05 - етнологія.

Доктор історичних наук, професор, голова Буковинського етнографічного товариства

Кожолянко Георгій Костянтинович

*Підпис доктора історичних наук, професора Кожолянка Г.К. засвідчую*
*секретар-референт Буковинського етнографічного товариства*
Л.В.Звенигородська

БУКОВИНСЬКЕ ЕТНОГРАФІЧНЕ ТОВАРИСТВО
БУКОВИНА УКРАЇНА
BUKOVYNA UKRAINE
ETHNOLOGICAL ASSOCIATION OF

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника
вх. ЦДОР № 03.02-41/347
22 09 2016